

TALABALARDA KREATIV TAFAKKURNI RIVOJLANTIRISHDA ZAMONAVIY ME'MORCHILIKNING TA'LIMiy AHAMIYATI

Annotasiya. Maqolada me'morchilik tarixi va zamonaviy me'morchilikning ta'limiy ahamiyati hamda zamonaviy me'morchilik asosida talabalarda kreativ tafakkurni rivojlantirishda ta'lim salohiyatining o'rni va ahamiyati, yondashuv va usullari yoritib berilgan.

Kalit so'zlar: me'morchilik, estetik did, kreativ tafakkur, fazoviy tafakkur, estetik sezgi, ijodiy yondashuv, loyihaviy metod.

ОБРАЗОВАТЕЛЬНОЕ ЗНАЧЕНИЕ СОВРЕМЕННОЙ АРХИТЕКТУРЫ В РАЗВИТИИ ТВОРЧЕСКОГО МЫШЛЕНИЯ УЧАЩИХСЯ

Аннотация. В статье освещается образовательная значимость истории архитектуры и современной архитектуры, а также роль и значение образовательного потенциала, подходов и методов в развитии творческого мышления студентов на основе современной архитектуры.

Ключевые слова: архитектура, эстетический вкус, творческое мышление, пространственное мышление, эстетическая интуиция, творческий подход, метод проектирования

THE EDUCATIONAL IMPORTANCE OF MODERN ARCHITECTURE IN DEVELOPING CREATIVE THINKING IN STUDENTS

Annotasion. The article highlights the educational significance of the history of architecture and modern architecture, as well as the role and importance of educational potential, approaches and methods in developing creative thinking in students based on modern architecture.

Keywords: architecture, aesthetic taste, creative thinking, spatial thinking, aesthetic intuition, creative approach, design method.

Zamonaviy ta'lim jarayonining asosiy vazifalaridan biri-ijodiy va mustaqil fikrlaydigan, estetik didga ega, zamonaviy bilim va ko'nikmalarni amaliyotga joriy etishga tayyor kadrlarni tayyorlashdir. Shu nuqtai nazardan qaraganda, zamonaviy me'morchilik nafaqat moddiy-madaniy muhitni shakllantirish vositasi, balki ta'lim jarayonida talabalarni kreativ tafakkurga yo'naltiruvchi muhim pedagogik resurs sifatida namoyon bo'lmoqda. Bu esa, ta'lim jarayonida ijodiy tafakkurni rivojlantirish ta'lmini insonparvarlashtirish usuli sifatida, talabalarni hayotga estetik munosabtda tarbiyalashga xizmat qiladi. Dunyoga estetik munosabat esa, san'atning asosi bo'lib, bunda zamonaviy me'morchilikning ahamiyati katta hisoblanadi.

Kreativ tafakkur (ijodiy fikrlash) –bu mavjud bilimlar asosida yangi g'oyalar, yechimlar va innovatsion yondashuvlar yaratishga qaratilgan tafakkur jarayonidir[6;198-b.]. YUNESKO va boshqa xalqaro ta'lim tashkilotlari ta'limning asosiy yo'nalishlaridan biri sifatida kreativ tafakkurni rivojlantirishga alohida urg'u berilayotgani, talabalarning mustaqil fikrlash ko'nikmasini oshirishga, yangi loyihalar ishlab chiqishda tashabbuskorlikni kuchaytirishda, kasbiy kompetensiyalarni chuqurlashtirishga ahamiyatli sanaladi.

Arxitektura atamasi yunoncha arxitekton quruvchi, qurilishni yaratuvchi, tashkillashtiruvchi ma'nosini anglatadi. Ilm fan, texnika va madaniyatning uncha taraqqiy etmagan

davrlarda u arxitektor, injenerlik (muhandislik) ish yurituvchi, va ko'pincha rassom va haykaltaroshlik vazifalarini ham bajarib kelgan[1; 120-b.].

Za'monaviy me'morchilik-bu estetik, funktsional va ekologik jihatlarni o'zaro uyg'unlashtirgan holda, inson hayot faoliyati uchun qulay va zamonaviy muhit yaratishga qaratilgan me'moriy yo'nalishdir. Me'morchilik – bu nafaqat bino va inshootlar qurilishi san'ati, balki inson hayoti uchun fazoviy, estetik, funksional va madaniy muhit yaratish vositasidir [1; 135-b.]. Bunda innovatsion texnologiyalar, ekologik dizayn, modulli tizimlar va yangi materiallardan foydalanish muhim o'rin tutadi.

Insoniyat tarxida me'morchilik turli davrlarda o'ziga xos uslub va shakllarda namoyon bo'lgan. Masalan, Misr ehromlari, Mesopotamiya ziyoratgohlari zamonaviy modernizm, futurizm, konstruktivizm va xay-te usulblari bu yo'nalishlarning boy tarixiy evolyutsiyasidan dalolat beradi.

Mamlakatimiz har tomonlama rivojlanayotgan bir paytda arxitektura va dizayn sohasi ham orqada qolayotgani yo'q. Arxitekturada dizaynning o'tmishi va hozirgi kuni madaniyati bilan bog'lanib ketgan. Markaziy Osiyo me'morchiligi o'zining qadimliliigi va betakrorligi bilan dunyoga mashhur. Bir necha asrlar muqaddam ota - bobolarimiz tomonidan qurilgan mahobatli, muhtasham binolar hanuzgacha o'z jilosini, go'zalligini saqlab qolgan. Har bir me'moriy yodgorlik yangicha va o'zgacha go'zallikka ega bo'lib individuallikni saqlagan holda ishlangan. Binoni loyihalash jarayonida uning atrof muhitga, tabiatga bog'liqligi, foydalanish maqsadiga katta e'tibor qaratilgan. Qadimgi O'rta Osiyo me'morchiligida binoning nafaqat tashqi dizayniga balki ichki bezagi xam e'tiborsiz qolmagan. Xonalar, hujralar, yotoqxona, qabulxona, oshxona, arzxona, ichkari va tashqari hovlilarning har biri o'zgacha bezak turlariga va ko'rinishlarga ega bo'lgan. Xonalardagi nafis naqsh nigorlar, devorlarning pastki qismiga o'rnatilgan marmar toshlarning o'ymakor naqshlari qadimgi me'morchilikda dizaynning qanday yuksak darajada bo'lganligidan dalolat beradi.

Bugungi kunda esa, me'morchilik o'zining yangicha bosqichiga kirib kelgan bo'lib, talabalarda kreativ tafakkurni shakllantirishda kuchli ta'limi salohiyatga ega bo'lib, o'z mohiyatiga ko'ra kreativ yondashuvni talab qiladi. Chunki har bir bino-bu ijod mahsuli, bu muayyan funksional, texnologik va estetik talablarni uyg'unlashtirgan loyihadir. Demak, aytishimiz mumkinki, zamonaviy me'morchilik naqat o'z tarixini bilish balki, bu orqali talabalarda quyidagi kreativ kompetensiyalarni rivojlantirish imkonini beradi:

Fazoviy tafakkur-makon bilan ishlash ko'nikmasi-bu insonning atrofdagi makonni ongida tasavvur qilish, uni analiz qilish, tuzish va o'zgartirish qobiliyatidir. Bu tafakkur turi ayniqsa arxitektura, dizayn, muhandislik, shaharsozlik, geografiya, haykaltaroshlik va san'at sohalarida juda katta ahamiyat kasb etadi. Fazoviy tafakkur-bu kreativ tafakkurni asosiy komponentlaridan biri sifatida, talabalarni innovatsion loyihalar yaratishga, estetik va funksional uyg'unlikni topishga, yangi shakl va strukturalarni ixtiro qilishga, makon bilan vizual va amaliy eksperimentlar o'tkazishga undaydi.

Talabalarda fazoviy tafakkurni rivojlantirishda quyidagi yondashuvlar qo'llanilishi maqsadga muvofiq sanaladi:

Loyihaviy metod-talabalar real yoki nazariy loyihalarni ishlab chiqish orqali makon tuzish ko'nikmalarini shakllantiradilar;

3D-modellash-kompyuter grafikasi yordamida fazoviy obyektlar yaratish va modellashni o'rganadilar;

Chizma va grafik ishlar-geometrik figuralarni chizish, kesim, proyeksiya, aksonometriya bilan ishlash ko'nikmalarini rivojlantiradilar;

Maketsozlik-real inshootlar yoki binolarning kichik modellari orqali fazoni idrok etishni rivojlantiradilar;

Vizual reallik texnologiyalari-immersiv muhitda makon bilan ishlash to'g'ridan to'g'ri "ishlash" imkoniyatlaridan foydalanishni o'rganadilar.

Estetik-sezgi-shakl, rang, material uyg'unligini his qilish- bu insonning go'zallikni anglash, uni his qilish, baholash va estetik mezonlar asosida qaror qabul qilish qobiliyatidir. Bu

sezgi, ayniqsa, san'at, dizayn, arxitektura va madaniyat sohalarida muhim ahamiyatga ega bo'lib, talabalarning kreativ tafakkurini rivojlantirishda hal qiluvchi omillardan biri sifatida talabalarda, shakl, rang va materiallar uyg'unligini ilg'ash, go'zallik va funksional uyg'unlashtirish, ijodiy qarorlar qabul qilishda o'ziga xos yondashuvga ega hisoblanadi. Talabalarda estetik sezgini rivojlantirishda,

talabalarni san'at va arxitektura namunalarini taxlil qilish (tarixiy va zamonaviy me'moriy asarlarni o'rganish);

ranglar nazariyasi bo'yicha mashg'ulotlar (rang uyg'unligi, kontrast muvozanatni tushunish);

materiallar bilan ishlash-(turli tabiiy va sun'iy materiallarning vizual va taktil xususiyatlarini o'rganish);

kreativ topshiriqlar (plakat, interer, maket, moda dizayn yoki grafika orqali estetik qarorlar ishlab chiqish);

subyektiv fikr bildirish va tahlil qilish (o'z va boshqalarning ishlari ustidan estetik fikr bildirish orqali tanqidiy qarashni rivojlantirish) usul va yo'llaridan foydalanish psixologik va estetik did ko'nikmalarini rivojlantirishga xizmat qiladi.

Muammolarni hal qilish-dizayn vazifalarni o'ziga xos yondashuv bilan bajarish- bu insonning mavjud vaziyatda to'g'ri, samarali, innovatsion yechim topishga qaratilgan tafakkur jarayonidir. Bu jarayon odatda, muammoni aniqlash va tahlil qilish, maqsad qo'yish, g'oyalar va variantlar ishlab chiqish, variantlarni baholash va optimal tanlash, qarorni amalga oshirish va natijalarni tahlil qilish bosqichlarini o'z ichiga oladi. Bu bosqichning har biri ijodiy fikrlash va kreativev tafakkurni talab qiladi va ta'lim jarayonida talabalarini muammoli topshiriqlar asosida o'qitish, mustaqil fikrlash (talabalar muammoni o'z kuchi bilan tahlil qiladi va qaror chiqaradi), ijodiy yondashuv-har bir muammoni turli burchaklardan ko'rib, noodatiy yechimlar izlaydi), tahliliy fikrlash (mavjud holatni chuqur o'rganadi, sabab-oqibat munosabatlarini tushunadi), tashabbuskorlik (muammoga nisbatan faol va ma'suliyatli mughnosabat shakllanadi), loyiha fikrlashi (konkret amaliy g'oya yoki loyiha asosida yechim ishlab chiqiladi) kabi pedagogik afzalliklarni keltirib chiqaradi.

Jamiyat ehtiyojlarini aniqlash-ijtimoiy buyurtmalarni tushunish va o'z g'oyasida ifodalash- talabalarda kreativ tafakkurni rivojlantirishda, avvalo real hayotga, atrof-muhitga, odamlarning turmush tarziga, muammolarga e'tibor qaratishni talab qiladi. jamiyat ehtiyojlarini o'rganish orqali talabalarda, kuzatuvchanlik rivojlanadi, empatiya shakllanadi.

Zamonaviy me'morchilik nafaqat jamiyaning moddiy muhitini shakllantiruvchi fan, balki, talabalarda kreativ tafakkur, estetik dunyoqarash, muammoli vaziyatlarni hal qilish va mustaqil qarorlar qabul qilish ko'nikmalarini rivojlantiruvchi ta'limiy resurs sifatida talabalarda:

Ijodiy yondashuvni rivojlantiradi - bunda talabalar loyihalar orqalimustaqil g'oyalar yaratishni o'rganadilar;

Vizual tafakkurni kuchaytiradi – makon, shakl va rang uyg'unligini sezish qobiliyati;

Kross-fanlararo integratsiyani ta'minlaydi-fizika, matematika, ekologiya, san'at va texnologiyalar bilan bog'liq bilimlar uyg'unlashadi.

Xulosa qilib aytganda, zamonaviy me'morchilik talabalarda kreativ tafakkurni rivojlantirishda muhim vosita hisoblanadi. Me'morchilikning tarixiy ildizlari va zamonaviy dizayn yondashuvlarning uyg'unligi talabalarda fazovaiy fikrlash, muhandislik bilimlari, estetik did, ekologik ong va ijtimoiy ma'suliyatni rivojlantiradi. Bugungi kunda me'morchilik sohasi jamiyat taraqqiyotiga hamohang tarzda rivojlanmoqda va bu jarayonda talabalarining ijodiy salohiyatini o'sishida muhim o'rin tutadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

- 1.Абдуллаев Ш. Архитектура тарихи. -Т.: Чўлпон номидаги NMIU, 2018. - 276 б.
- 2.Ахмедов М.Қ. Ўрта Осиё меморчилиги тарихи .-Т.: "Ўзбекистон", 1995.- 215с

3.Маноев С.Б. Ўзбекистон замонавий шаҳарсозлигида меъморий ансамбль ва комплекслар.

4.Мирюсупова С. А. Архитектура ва шаҳарсозлик тарихи. Қадимги дунё ва ўрта асрлар даври архитектураси. 2001 й. ТАҚИ.

5.Сайфуллаев Н. (2021). Юртимиз бадий таълим соҳасининг эртанги ривож учун яна бир муҳим асос яратилди . Камолиддин Беркзод номидаги Миллий рассомлик ва дизайн институти ахборотномаси илмий-амалий журнали, 5(01).

6.Эрназарова Г.О., Якубова М.Ю. Талабаларда креатив тафаккурни шакллантиришнинг педагогик асослари// Педагогические и лингвopsихологические особенности развития, формирования и становления личности врача, сборник тезисов Международной конференции, Самарканд, 2021 г. 198-199 стр.

7. Турдиева М. Олий таълим муассасалари талабаларида педагогик тафаккурни шакллантириш. – Т.: Низомий номидаги ТДПУ, 2008. – 38-42-б.

8.Drapeau Patti. Sparking student creativity (practical ways to promote innovative thinking and problem soving). – Alexandria – Virginia, USA: ASCD, 2014.